

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennytte forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

U d s i g t
over
den idololatriske Cultus
som
omtales i Bibelen.

Anden Afdeling.

U d g i v e t
som
Endbydelsesskrift til den offentlige Examens
i September 1839 ved Odense Kathedralskole
af
Chr. H. Kalkar,
Overlærer.

U d s i g t
over
den idololatriske Cultus
som
omtales i det gamle Testamente.

Et Bidrag til den bibelske Archæologie

af

Chr. H. Ralkar,

Doctor i Theologie samt Philosophie, Overlærer
ved Odense Cathedralskole.

Trykt hos S. Gempel i Odense.

1839.

*B*r. *P*rofessor *M.* *Nielsen,*

Bestyrer af Borgerdydselen i Kjøbenhavn, R. af D.

med Hsiagtelse og Vensteb

tilegnet

af

Vorfatteren.

Det er i disse Dage tyve Åar siden, at jeg forlod den Skole, hvis Hæder paa det Nøieste er knyttet til Dere's Navn og Dere's Virksomhed. Hvor meget end den lange Række af Åar har givet og taget, saa har den ei i mindste Grad formindset de Sølelser af Tænemmelighed, Mr. bødighed og Vensteb med hvilke jeg veed mig i Liv og Studium hendrangen til Dem. Naar jeg derfor tilegner Dem, min høiagtede Ven! en Afhandling, der henhører til en Deel af Philologien, som ligger færnere fra Dere's Bestræbelse, da har ei blot den Anledning, der har fremkaldt dens Udgivelse, levende ført mine Tanker hen til Dem og Dere's trofaste Arbeiden, men det har og været et fjært Haab om, at De ei vil savne den Stræben efter en grundigere Opfattelse af Sandheden, hvori Dere's tidlige Anvisning og Exempel ei har den ringeste Deel.

Kalkar.

Under Ugudelighedens Besordrere, Achab og Isobel, indfortes Baålsdyrkelsen etter fuldkomment i Ephraims Rige; Achab byggede et eget Tempel til Baål i Samaria (**בָּאָלָה**) og Isobel søgte paa alle Maader at understette en Gudstjeneste, som ei alene var national for hende, men som hendes Familiesforbindelser havde gjort hende fortrolig med¹³³⁾). Deraf kan man forklare sig den haarde Forsølgelse, hun anvendte imod Jehovas Præster, som hvis Repræsentant Elias fremtraadte. Firehundrede Baåls- og halvtredssindsthyve Astartes Præster stode i Isabels Tjeneste, da Elias foranstalte den berømte Øffring i Reg. 18; Skikkene herved ere ovenfor omtalte¹³⁴⁾). Ikkun med Hensyn til Elias spottende Ord i Reg. 18, 27 bemærke vi, at lignende Forestillinger om Gudernes Sovn¹³⁵⁾), Fraværelse eller Mangel af Ugtpaas-

¹³³⁾ Saafremt man kan tillegge Fragmentet af Menander Ephes. hos Josephus contr. Apion. I. 18 nogen Paalidelighed, at 'Εθύβαλος var Astartes Præst, for han drobte sin Borgjænger Philaos og fik hans Throne. Achab opretter ogsaa strax הַרְשָׁבָע I Reg. 16, 33. Joseph. Ant. 8, 13, 1 faldes hin Phœniciske Konge 'Ιθύβαλος, som regjerede over Tyrus og Sidon.

¹³⁴⁾ S. P. 25.

¹³⁵⁾ Deiling. Obser. sacr. I. 136. Thetis kan ikke frembringe sit Andragende for Zeus, fordi han er fraværende Iliad. I. 4. 21; han begiver sig sem andre i sin Eng og sover, ibid 609.

givenhed findes ogsaa hos andre Folkeslag, ligesom Baålspræsternes bestandige Maaben, hvilken forekommer samme steds, er den hos Hedningerne sædvanlige Battologie.

Disse Baålspræster betegnes sandsynligvis ved de מְנֻחִים, som omtales 2 Reg. 25, 5; Hos. 10, 5, Zeph. 1, 10; det sidste Sted gjør dette endog mere, end sandsynligt, ved at nævne dem i Forbindelse med הַבָּשָׂר הַעֲשֵׂה; chronologisk retfærdiggjøres dette ogsaa ved Hoseas Levetid, ligesom ogsaa Josias Reform falder tidligere, end at babyloniske eller endog persiske Præster kunde have faaet Indpas i Landet. Derved falder altsaa Conr. Skens¹³⁶⁾ Conjectur, at קְרָבִים¹³⁷⁾ betegner Gldtilbederne af det persiske ନାୟ. Gesenius, som med Andre udleder Ordet af ନାୟ at være sort, mener at man maa tænke paa det mørke Udseende, hine Præster havde saa vel i deres Klæder, som i deres astetiske Væsen, saasom Odmygelfer, Kjedets Spægelse o. s. v. overhovedet laae i Orientens Aland¹³⁸⁾), men den hele Betydning at være sort, er, som vi paa et andet Sted have viist¹³⁹⁾ meget tvivlsem og

Iser sove de til M i d d a g : Callim. in Lavaer. Pallad. v. 72. μεσαυ-
ριανὰ δέοχε υπός ἀορτία. Theocr. I. 15. Οὲ Θεοὺς, ὃ ποιητὴ,
το μεσαυριών, οἱ Θεοὺς, ἄμμιν σφισθεν. τον Ηλανα δεδοκαπες
ηγάρ ἀπ' ἄγρας ταριχα κεκικνως ἀπτατεται. cfr. Heyne t. d. St.
Paa den Tid gik man dersor heller ikke gjerne ind i Templerne
og frygtede Dæmoners og andet UrvæSENS Indflydelse; ogsaa i
vort nærværende Sted lade Baåls Præsterne Middag'en
gaae forbi l. c. v. 29. I Modsetning til disse Forestillinger
omtales Jehova, som den, der ikke slumrer eller sover, Ps. 121,
4, ei blot hjælper fjern, men ogsaa nær, Jerem. 23, 23.

¹³⁶⁾ Sanbert de sacris. 258.

¹³⁷⁾ Dissert. 1749. Diss. 12.

¹³⁸⁾ Dongt. Anal. 186.

¹³⁹⁾ Lament. Jerem. p. 192.

Betydningen at brænde, ardere, æstnare som ḥz, er sandsynligvis den oprindelige. Michaelis Indvending¹⁴⁰⁾ har ikke stort at betyde. Snarere kunde man derfor tillægge בְּנֵי בָּנִים Betydningen af fanalici, serventes¹⁴¹⁾. Vi snok ere de meget forskellige fra de ḥeienes Præster בְּנֵי בָּנִים som saa tidligen til Indflydelse i Juda Rige 1 Reg. 15, 35; thi, hvad der ogsaa er begribeligt, Salomons Sen aflod ikke fra Faderens Afgudsdyrkelse; endog Astartecultussen finde vi i fuld Gang 1 Reg. 14, 25, ja Åssas Moder Maacha drev denne endog i en meget hei Grad. Der legges Vægt paa, at hun gjorde en oxłøb¹⁴²⁾ 1 Reg. 15, 15. 2 Chr. 15, 16, som hendes Sen Åsja edelagde og opbrændte ved Kedrons Væk. Hvilkken overtrækk Cultus eller Gjenstand der forsnaes ved dette Ord, er vanskeligt at sige; at dette blot skulde betegne et Idol og intet videre, er meget lidet sandsynligt deels fordi der i det foregaaende tales om Baåls og Astartessøster, hvilke stjernes fra Miplezeth, deels fordi Stamordet יְלֹא hentyder til noget langt Mere¹⁴²⁾. LXX give det paa det første Sted ved σύροδος og κατιέργεις, paa det sidste ved εἰδωλον.

¹⁴⁰⁾ Suppl. No. 1169.

¹⁴¹⁾ Ogsaa Deiling (Obs. II, 13) tiltræder den Mening, at de taldes כְּמַרְיָם af deres sorte Klæder og anserer til Beskyrkelse derfor, at Jñs og Osiris Præster bare en saadan Dragt; men Bevissederne (I. c. p. 113) ere meget usikkre og kunne i al Fald ikke godtgjøre noget om Baålspræsterne.

¹⁴²⁾ Efter Gesenius „fordi det bringer Skræf og Sorg over sine Dyrkere“ eller, som Buddeus vil, quod omnibus veri Dei cultoribus horrorem veluti incenteret (II. 367). Vel har man til Gunst for Betydningen Idol ansort אֲיוֹת hos Jerem. 50, 38, som de fleste Fortolkere give ved Idol „als ein Gegenstand der Furcht und des Schreckens“, men seer man Stedet ester, da vil man finde, at גָּלְהָהִים יְהֻנָּה בְּאִים betegner „de gjore sig til af deres Skrække“ o: ved det, som de maatte være bange for, som de maatte afslye, undgaae af brugt.

Vulg. og Luther: *simulaerum Priapi*¹⁴³⁾. At en priapisk Cultus antydes, har allerede Selden bevist¹⁴⁴⁾; Ordet οὐκέτη σætter han i Forbindelse med φαλλος endog i etymologisk Henseende, sandsynlig fremtraadte denne ogsaa i den orientaliske Cultus som Middel mod Troldom;¹⁴⁵⁾ i saa Hald torde man maa see ogsaa ved οὐκέτη tenke paa et Slags-ναός, saakaldet fordi det ved sin mysteriøse Dunkelhed og sine skjulte Skilte indgjed Skek; til saadan forfærende Skilte sigte σύρωδος og καταδυσις. Chronisten oplyser os denne baälitiske Cultus's Bestaffenhed noget nærmere ved at fortælle, at Aësa udryddede ιννηθη i Chr. 14, 6. Om disse kan man neppe sige noget mere Gyldesigjorende, end Gesenius har udviklet i sin Thes. Pag. 489-491, hvor han beviser, at det varer smaa Sole eller Solbilleder, der i ældste Tider hos Egypter, Syrer, Phænicier fremstilles i en conisk eller pyramidalst Form;¹⁴⁶⁾ eet tadeligere Bevis for Baälscultus's Sammenhæng med Soldyrkelsen, lader sig vist ikke finde; hertil kommer, at Solguden paa τη φænicienne Indskrifter kaldes γην λυ¹⁴⁷⁾.

En saadan fuldstændig Soldyrkelse tilligemed dertil hørende Emblemer findes ogsaa angivet 2 Reg. 25. 11, hvor Josias fjerner Solhæste ne og Solvognen. Næsten hos alle Oldtidens Folkeslag; hos Rhodierne¹⁴⁸⁾, Massageterne¹⁴⁹⁾,

¹⁴³⁾ I. F. Höier *Schediasma de Idolo Maachæ.* Hafn. 1706. En for Resten jammerlig Compilation.

¹⁴⁴⁾ *De Diis Syris* p. 297. s.

¹⁴⁵⁾ Röttiger's kleine Christen v. J. Gillig. III. 406.

¹⁴⁶⁾ Iablonski *Panth. Egypt. Proleg.* LXXX. s.

¹⁴⁷⁾ *Monum. Phænic.* ed. Gesen. II. 319.

¹⁴⁸⁾ Ester Festus.

¹⁴⁹⁾ Strabo p. 513.1 Θεοὶ δὲ ἡλιος μόνος ἡγοւρται, τοῦτῳ δὲ ἵππος φυτοροι. cfr. Herod. 2, 216.

Æthioper 150), Armenier 151), fremfor alt hos Perferne 152) vare Hestene helligede til Solen; deels blevе der opfodte Heste, der symboliserede den hurtige Solgud deels blevе de offrede til Solguden's Åre; men en Folge heraf var det ogsaa, at Afbildninger af Heste tjente til Emblemer for Solen. Saadanne Statuer eller Afbildninger af Heste menes upaaatviseeligent her, endstjendt Bochart benægter det, og antager, at der skulde tænkes paa levende Heste 153). Hermed forbandtes, som det ogsaa var tilfældet i flere græske Byer 154) Solvogne; disse vare saa almindelige, at man endog afbildede dem paa Signetringe 155). Disse Heste og Vogne vare her opstillede בֵּית יְהוָה מִבְּנָה, ved en vis Nethenmelechs נֶתֶן־מֶלֶךְ; men en נֶשֶׁל er et Gemak, maaстee ogsaa, som her synes rimeligt, en særstilt Gløi med tilhørende Bygninger 156), altsaa maae Solhestene og Vognene have staact i eller indenfor Omkredsen af Templets Bygninger. Vi kunne derfor ingenlunde med Gesenius og Andre antage פְּרוּרִים for suburbium; men det maa nødvendigen have været en

¹⁵⁰⁾ Heliod. 10, 2.

¹⁵¹⁾ Xenoph. Anab. IV. 5, 36.

¹⁵²⁾ Xenoph. Cyrop. VIII. 3, 11. Herod. I. 189. VII. 51. Justin. I. 1.

¹⁵³⁾ Hieroz. I. 176. Ogsaa Zarchi mener, at man forte levende Heste ud imod Solens Øpgang.

¹⁵⁴⁾ Dought. Anal. I. 189.

¹⁵⁵⁾ Plaut. Amphitr. I. I. Sos. quid signi est? Mere. cum quadrigis sol exoriens. Virg. Æneid. I, 19: „Hic currus fuit“ herer neppe herhen; thi den der omtalte currus Junonis tilhørte bende som Krigsgudinden cfr. Iliad. 5. 720. Odyss. V. 381. Phœnicerne afbildede ellers deres Himmelstronning siddende paa en Love. Apnl. Metamorph. VI. 6 „Carthago — quæ te virginem vectura iconis cælo commicantem percolit.“

¹⁵⁶⁾ Böttchers Proben alttest. Sprachforsch. 332 f.

med Templet forbunden Bygning; til hvilken Brug, lader sig ikke sige. Denne Beliggenhed finder ogsaa Stadfestelse andetsteds fra; thi at Soldyrkelsen foregik i Templet, bevidner Synet Ezech. 8, 16: „Han førte mig til Hørgaarden af Guds Huus, til den indre og see! ved Deren af Guds Tempelbygning mellem Hallen og Alsteret vare fem og tyve Mænd, med Ryggen vendt imod Tempelbygningen, Ansigtet vendt imod Morgenens og de beiede sig imod Østen for Selen.“ De fem og tyve Mænd vare, som man kan slutte af den Plads, de indtoge, Præster; de vare ved Indgangen, altsaa mod Østen; der stode da rimeligen ogsaa Solhestene og Solvognen opstillet; det hele Sted indeholder en Bestrivelse af det Høitidelige ved Dyrkelsen.— I Forbindelse hermed og hentydende til samme Solcultus betegner Propheten Ezech. 8, 14 נְהַגֵּה־תָּהִלָּה מִכְבֹּזָה אֶשְׁבָּה, hvor vi finde en over hele Asten meget udbredt mysterie (Latvie¹⁵⁷). Ordet נְהַגֵּה, til hvilket man hidtil ikke har funnet finde nogen semittisk Nod¹⁵⁸), stammer, ligesom den hele Cultus, rimeligtvis fra Egypten, betegner da Osiris¹⁵⁹), der, i de phæniciske Myther, forvandlede sig til Adonis; hans Cultus Hovedsæde

¹⁵⁷) Hug. l. c. p. 82 s.

¹⁵⁸) Simon. Onom. 406. En semittisk Oprindelse er forsøgt med megen Sandsynlighed af Deiling de sletu super Thannuz (Observ. III. 512) hvor han mener, at det er צְהַנָּע, den Bestandige; dog er den dagesherede Form dermed ikke forklaret.

¹⁵⁹) Efr. Photii Bibl. cod. 212.

Hans Grav, læste Gagnet, var i Phænicien ved Byblus cfr. Luc. de Dea Syra Ἡ μὲν Βίβλος τοῦ Κερίσον βασιλεύειν, ἵσπα ἐστι τοῦ Ἀδωνίδος. (ed. Reitzii 21 III. 454) Sylvestre de Sacy til St. Croix Recherches sur les mysteres de paganismus ed. 2. II. 102.

var i Byblus¹⁶⁰⁾, dersfra gik denne Cultus over til Cypern og hele Grækenland, overalt omdannende Mythen efter indenlandstede Forestillinger¹⁶¹⁾. Vi kunne her ikke udvikle disse mythologiske Sagn videre, men bemærke blot, hvad der til vores nærværende Hjemmed er vigtigt, at ogsaa Adonis, med hvem Thammus sandsynlig er identisk, var Symbolet for Solen, udtrykt i Form af en Eucarnation¹⁶²⁾; Solens Vortgang og dens Ankomst var Objektaud for den i hele Oldtiden berømte Adonisfest¹⁶³⁾; den bestod deels af en Sørgefest, i hvilken Kvinderue overlodde sig til de heftigste Weeklager over den tabte Gud¹⁶⁴⁾; de maatte afrage deres Haar eller i Mangel heraf, bringe deres Ere til Offer i Templet; hos Grækerne kaldes de Sørgflester, som brugtes ved denne Lejlighed, *πίγγοι*,¹⁶⁵⁾ uidentvivl et phænicisk Ord; de græske Vidnesbyrd tale ogsaa om, at Aldoris paa Phænicisk kaldes *Lixyqis*.¹⁶⁶⁾ Sa-

¹⁶⁰⁾ Strabo 16, 755. Hamaker Miscell. Phænic. p. 125.

¹⁶¹⁾ Hug. l. c. Mauso l. c. p. 242-251.

¹⁶²⁾ Macrob. Saturn 1. 21. *Adonin quoque solem esse non dubitabitur, inspecta religione Assyriorum, apud quos Veneris Architectis et Adonis maxima olim veneratio viguit.*

¹⁶³⁾ En udførlig Beskrivelse af denne Fest har Lucian de Dea Syra cap. 6; han havde selv i Byblus overværet denne Fest; ogsaa i Alexandria holdtes Adonisfesten med de samme Eliske cfr. Cyrilli Opera II. 276. Procop. Gaz. Comment. in Esaiam. 259 ed. Curter. Valekenaer til Theocrit, Adoniaz. p. 143.

¹⁶⁴⁾ Sandste saaledes var det tilfælde med Osirisfesten cfr. Jul. Firmie. Maternus de errore prosan. relig. p. 107 (ed. Gron. ed. Münter).

¹⁶⁵⁾ Poll. IV. 76. *Πίγγας δέ τις αὐλίενος, γούδη καὶ θυρητεύειν φωνὴν ἀφεῖς φονεῖς μεν ών τὴν εὔφησιν η δε φοειζων γλώττα πίγγαντον "Αδωνιν παλεῖ καὶ τοίτῳ ὁ αὐλίς ἐπωνομαζει.*

¹⁶⁶⁾ Athen. Deipnos. IV. 171.

danne vecklagende Kvinder er det, Ezechiel saae i Templet, hvorhen huun Cultus var trængt. Den anden Deel af Festen — εὐρησις — bestod af Glædesdage over den gjenfundne Gud¹⁶⁷⁾; i disse overlod man sig til de vildeste Forlystelser. Festen falder i Juni Maaned, hvilken Maaned i senere Tid hos Gederne kaldes ναν. Münter har med Rette gjort opmærksom paa, at, hvad Maimonides har opbevaret af de sabbiske Beger¹⁶⁸⁾, ikke er aldeles forkasteligt, men indeholder et Spor til hvorfra Bekjendtskabet om Navnet ναν er at sege, og hvorledes man dertil senere knyttede en mythisk Historie. Ogsaa er det vigtigt at bemærke, at Thammuz eller Adonis dyrkedes i Forbindelse med Venus; dette stadfæster, hvad vi ovenfor have yttret om den phæniciske Alstarte eller Himmelstronning, saavelsom om Baäl, der baade var Sol og Jupiter.

Ganske afgivende fra denne almindelige Anstuelse af de over Thammuz grædende Kvinder, have i nyeste Tider Ph. Bensey og M. Stern¹⁶⁹⁾ benægtet, at ναν er Adonis, idet der, mene de, ikke taler andet for den nævnte Opfattelse, end Overensstemmelsen i Ørgecultussen hos Ezechiel med lignende Skifte ved Adonisdyrkelsen. De mene, at Oprindelsen til Ordet ναν maa søges i Zendsproget. Thammuz som Maaned svarer til den persiske Fervardin, der etter har sit Navn af en stor Fest, som heitideligholdtes ved Aaret's Begyndelse og Ende. Ferver betegner de afdedelander¹⁷⁰⁾ eller de immaterielle forbilleder for den jordiske Verdens gre-

¹⁶⁷⁾ Lucian l. c. Ammian. Mareell. 19, 1.

¹⁶⁸⁾ Morech. Neboch III. 29. cfr. Neiling l. c. 517.

¹⁶⁹⁾ Ueber die Monathsnahmen einiger alten Völker. Berlin 1836.
Pag. 161 sq.

¹⁷⁰⁾ Ibid. p. 63. Anquetil Zenda-vesta, übers. v. Kleuker III. 195.

vere Væsner¹⁷¹⁾; din er en Forkortelse af daeno i Zend, „Lov,“ især den Lov, der er given Ormuzd= (masdæo-) Tilbederne; derfor var Gerverdin en Fest for de afdøde Mænd. De fem første Dage af Maanedens Ferwerdin aabner Ormuzd Duzelah eller Helvede; de indesluttede Ejede blive befriede fra Ahrimans Plage, naar de gjøre Bod; de vandre da igjennem Gaderne og begjære Forben og deres Beslagtedes Laarer og Venner bringe dem til Himmelnen¹⁷²⁾, udlosse dem fra Helvede¹⁷³⁾; en saadan Klagesang for de afdøde Mander — Patet — bruges endnu i Indien¹⁷⁴⁾. Og saadanne Klagende ere Kvinderne hos Propheten Ezechiel; Propheten seer dem, efter hine Forsatteres Mening, i deres Beeklage over de afdøde Væsner. Etymologisk søger de at udlede Ordet af det ovenfor bencævnte — daeno — i Hebraisken forstærket til *m* og mazda, deraf Thanmazd, i Persernes Folkesprog med den dybere Vocal: *mān*. Festen indtraf paa Sommersolhverftiden, hvorfor de omtalte Kvinder hos Ezechiel vende sig imod Østen. Saa ingeniers end denne Conjectur er, saa er den dog tillige heist usikker; dens Opfindere have ogsaa forsøgt en ganske anden Etymologie¹⁷⁵⁾. Men vilde man end søger Oprindelsen til Thammus Maanedens i Zendspørgslet, saa fulgte deraf ikke synderligt for Stedet for Ezechiel, da det deels er aldeles ubeviisligt, at Maanedens senere Navn staaer i Forbindelse med det hos Pro-

¹⁷¹⁾ Rhode — Die heilige Sage des Orients Pag. 195.

¹⁷²⁾ Ueber die Monathenahmen Pag. 152.

¹⁷³⁾ Golii Not. ad. Alfrag. p. 26.

¹⁷⁴⁾ Kleukers Zend. II. 117.¹

¹⁷⁵⁾ l. c. 173-175. Isolge denne skalde Thammus komme af Dahma, en Dæd og mazda — en Ormuztjener, altsaa en afdød Ormuztjener; herved bliver det ogsaa en Dødningefest.

pheten forekommende Thamnus og deels den hele Udvikling beroer paa Anstuelser om Zendprogets Elde, i hvilke vi her ikke kunne inddale os nærmere.

Ved denne Lejlighed maae vi ogsaa omtale de toende syriske Guddomme, for hvilke vi finde Lectisternier Es. 65, 11 קָרְבָּלָאִים לְעֵד שַׁלְחָן הַמְּלָאִים לְמִנְיִם מְמֻתָּאִים. Vi folge med Hensyn til disse Gesenius grundige Udvikling¹⁷⁶), idet vi blot bemærke, at Grundanskuelerne i de asiatiske Religioner, et avlende og et fødende Princip, ogsaa viser sig i og za. Begge ere de Lykkesstjerner¹⁷⁷), altsaa den første Planeten Jupiter, den sidste Planeten Venus, men den saa meget udbredte Baålscultus forvælde suart Gad med Baål, Meni med Astarte, derved tillige med Maanen, hvilken man hædrede med Lectisternier Jerem. 51, 44 cfr. Diod. 2, 9, og ved de øvrige, for omtalte, afskyelige Skifte. At denne Cultus havde hjemme i Syrien og Phænicien, beviser Navnet za - בָּעֵל¹⁷⁸). Jos. 11, 17. 12, 7. 15, 5 og hvad der for-

¹⁷⁶) Comment. til Es. II. 248 s. 337.

¹⁷⁷) Ideler über den Ursprung der Sternnamen 315-316.

¹⁷⁸) Ester Iken (Diss. de Baalgad et Baal Hermon) I. D. Michaelis (Suppl. 196) og A. er Baalgad den samme som Heliopolis eller Baålbek, hvorfaf der endnu ere prægtige Ruiner tilovers. Men Gesenius (Thes. 225) og Winer (Realw.) bemærke med Rette, at dette Baålbek ligger for langt imod Norden til at man kan antage, at Josua er trængt dit; den forstnævnte Lærde mener, at גֶּרְגָּה - בָּעֵל er eensbetydende med Baalgad. Naumer har (Palest. 236; 2 Ausg.) gjort det temmeligt indlysende af geographiske Grunde, at der maa forstaaes Paneas ved Baalgad; Hieronymus beretter ogsaa, at der paa Tuppen af Bjerget Hermon, som hænger ud over Paneas, var et berent Tempel; dette passer godt til Gad, ligesom i Navnet Belinus, som Paneas hed i Middelalderen (Wilhelm Tyr. R. G. 961) det gamle Baål dukker frem.

tales 2 Macc. 1, 15. 14 cfr. 1 Macc. 6, 1. Vi kunne her ei indlade os i de geographiske Undersøgelser, som Byen Elyma i s foranlediger eller de øvrige Banskeligheder, Fortællingen om Antiochus Epiphanes Død indeholder; os vedkommer her kun Gudinden *Nanaïa*, Syr. ܢܵܲܲ = ܵܲܲ efter Bar Bahul, Planeten Venus, i Zendavesta kaldet Mahid eller Anahid¹⁷⁹). Her have vi da den Venus Anaitis, som dyrkedes i Pontus og det øvre Asien,¹⁸⁰) hvilken Cultus igjen af Andre, som lempede de mythiske Fortællinger efter græske Begreber, overførtes paa Maanen¹⁸¹) eller Diana; derved fremlyser ogsaa Maanedyrkelsens Sammenhæng med Venus-Cultussen. Bar = Bahul bemærker, som Gesenius oplyser¹⁸²), at Planeten Venus havde 16 forskellige Navne hos forskellige Folk; hos Perserne hed den blot ܙܲܲܲ = star — ܵܲܲ — Stjerne, som bruges for Venus; heraf komme vi til Etymologien af Astarte og begribe hendes Cultus's hele Bestraffenhed.

Til samme Venuscultus henhører vel ogsaa den Afgud ܵܲܲ, som forekommer 2 Reg. 6, 18. Vel har man villet oversætte dette Ord ved: „den Høieste“ og sammenlignet Ἐλαῖον hos Sanchuniathon¹⁸³), for hvilket Hesychius *) har Παρας — ὑψισος θεός, men den blotte etymologiske Lydligthed er overalt for usikker til derpaa at bygge Noget.

¹⁷⁹) Zendavesta III. 66. Kleuker Anth. II. 2. 66.

¹⁸⁰) Manso I. c. 175. Strabo XII. 529. XVII. 837.

¹⁸¹) Pausan. III. 16. (p. 219. ed. Sylb.) om Artemis *Araites* hos Lyderne. Plutarch. Artaxer. (p. 1025).

¹⁸²) Com. til Es. 338.

¹⁸³) Selden de diis Sr. 330.

*) See Alberti Not. til Hesych. II. Pag. 1100, hvor det oplyses at hint *Paras* eller *Paras* snarere er ମାହି ହୀ, end ନାନାଇ.

Enarere kan der tænkes paa Venns, der afbildaes med et Granatæble ְנָתָר i Haanden, ligesom Granatæble er et Vil-lede paa Frugtbarhed¹⁸⁴⁾, hvilket bedre passer paa den hele orientaliske Kunstuelse. Navnets Almindelighed betegne de mange af Rimmon sammensatte Ord. Stedsbetegnelserne som Jos. 15, 52, 19, 7. Rimmon Hammetoar, Rimmon Perez, Gathrimmon kunne ligesaavel have deres Navn af Granatæble, som af Guden. Derimod tyder בְּרִמְמֹן — Ben-hadads Hader i Reg. 15, 18 δ: ῥάτην — bonus est Rim-mon — ganske aabenbart hen til den ovennævnte Cultus, paa samme Maade som נַחֲזֵת Nehem. 11, 10, נַאֲבֶץ Esr. 4, 17¹⁸⁵⁾.

Endnu finde vi i den omtalte Tid bencavut בְּעֵל-זִבְבוֹן¹⁸⁶⁾ Neg. 1. 2. 3. 26 som Philisternes Gud, der dyrkedes i Ekron; man er for længst enig om at sammenstille ham med Zeus ἀπομνίος, μυιᾶγρος, Fluebaål¹⁸⁶⁾), fordi Fluerne ved Øffringen ere en heftig Plage, ligesom de i det Hele virke langt stærkere i Orienten, end hos os. Dog skulde jeg troe, at noget Mystisk¹⁸⁷⁾ ligger til Grund og dette Mystiske maæ

¹⁸⁴⁾ Serrarius ad. l. Reg. Wichmannshausen de planetu Hadadrimon.

¹⁸⁵⁾ Simon. Onomast. 465.

¹⁸⁶⁾ Pansan, 8. 26.

"Ἄγονοι δὲ καὶ πανηγυρεῖς ὁτῷ δὴ Θεῶν . . . ἐν ταύτῃ τῇ πανηγύρει Μελάχρω προθέονται, ἐπευχόμενοι τε κατὰ τὸν ἱερεῖον τῷ ἥρωι, καὶ ἐπικαλούμενοι τὸν Μελάχρουν . καὶ σφίσι ταῦτα δημόσιοι οὐδὲν ἔτι ἀνιστόν εἰσιν αἱ μνᾶι. 5, 14. § 2. Salmas. Exerc. ad. Plin. p. 9. cfr. Winer I. 139.

¹⁸⁷⁾ At Fluerne være ommeuse sees af Xiphilini Epitome Dion. Nicæci, hvor der fortelles om Trajan, der beleirede Agare-

have givet Anledning til, at netop denne Gud i den senere hebraiske Mythologie gik over til at være et Udtryk for den onde Aland.

Hvor Alt saaledes var opfyldt med fremmed Cultus, maatte naturligvis Folkets Kraft i hei Grad envereres; Propheterne Hoseas og Amos stildre med en frygtelig Sandhed det Nedværdigende i den hele Idololatrie; mest ivinefaldende var den i Juda Rige, hvor Modsatningen imod den der organiserede Jehovadyrkelse i Templet, Tempelcultussen og dens Præster gjorde, at den havde saa meget stærkere Indvirkning, end i Ephraims Rige, hvor Jereboams Billedsætter dannede en Overgang til Baålscultus. Dersor var det der ogsaa langt mere sjælesordrørende og Judarigets gruelige Straf viser, hvor ødelæggende hjaen Alvgelge blev for Herrens udvalgte Folk, der besmittenede sig med hedensk Cultus og hedenske Laster; thi naturligvis havde Idololatrien talrige Skarer af Ejendomme, Sandsign og alle Arter af pythoniiske Kunster. De fleste af disse ere omtalte før i Anledning af de forskellige Cultus, kun maae vi i denne Periode endnu gjøre opmærksom paa Hos. 4, 12 *וְעַבְדִּים כָּלֵבֶת וְנֹזֵבֶת וְעַבְדִּים כָּלֵבֶת*. En blot Aldspergen af Træbillederne, som Zarchi, Rivetus og Andre saae deri, kunne vi neppe antage, Paralellismen tyder hen til noget Mere. Man har dersor med Rette fortolket det em i Oldtiden udbredte Khabdomanteia, som var i

nernes By: „*εγένορτο βροταὶ καὶ ξύδες ἐπεγαίνορτο, ἀεραται τε καὶ ζεῦη, χαλάξα, καὶ οὐρανοὶ τοῖς Ρωμαίοις ἐνεπιπτον, ὑπὸτε προσβάλλουσεν καὶ ὅποτε οὖν δειπνοῖσιν, μνᾶσι τοῖς βρῶμασι καὶ τοῖς πόμασι προσιζύνονται διεχερέας ἀπαρτα ἐνεπιμπλον*“ cfr. Græv. Thes. V. 499.

Brug hos mange Nationer, Scyther 1⁸⁸), Araber 1⁸⁹), Allaner 1⁹⁰), Meder 1⁹¹), ogsaa hos Germanerne 1⁹²). Man pleiede at legge eller stille Stokke i en vis Orden, kaste dem om og spaede af deres Fald; idet der tilfoedes Trylle-sange 1⁹³). Enkelhederne vare naturligvis forskjellige hos de forskjellige Folkeslag. Ikke uden Grund har man derved sammenlignet Ønskeqvisten — die Wünschelruthe — hos Germanerne 1⁹⁴). Mærkelig er den Esterretning om Scytherne, at de tilskreve Aphrodite denne μαρτυρίη; om man ad dette Spor kan opdage den mysterieuze Grund til Rhabdomantien ved jeg ei; viist er det, at hos Hoseas har en lignende Betragt-

¹⁸⁸⁾ Herod. VI. 62. Μάρτιες δὲ Σαρδίων εἰοὶ πολλοὶ, οἱ μαρτσίων τε φύρδοισι ἵτεροι πολλῆστε ὡδε. ἔπειτα γαζέλοις φύρδον μεγάλον ἐρείκωνται, θέρτες χαμαλ, διεξελισσοντες αὐτοῖς καὶ μιαν ἐκατὸν φύρδον τιθέντες θεσπιζονται ἄμα τε λέγοντες τάντα σερι-λεοντα τὰς φύρδοντος ὀπίους καὶ αὔτες κατὰ μιαν σεριθέονται.

¹⁸⁹⁾ Pococke Spec. Hist. Arab. 328.

¹⁹⁰⁾ Lindenborg ad Ammian. Marcell. 31, 2.

¹⁹¹⁾ Schol. ad Nicandri Theriac. 612: Μάγοι καὶ Σαρδιών μαρτειόνται σύλλογοι, καὶ γάρ ἐν πολλοῖς τόποις μαρτειόνται cfr. Strabo 15. Athen. 12.

¹⁹²⁾ Tacit. de morib. German. 10. Sortium consuetudo simplex, virgam, frugiferar arbori decisam, in surculos amputant, eosque notis quibusdam discretos, super candidam vestem temere ac fortuito spargunt; mox — ter singulos tollit, sublatos, secundum impressam ante notam, interpretatur (enten sacerdos eller paterfamilias).

¹⁹³⁾ Cyril. Alex. al. Knobel der Prophetismus I. 236. Theophyl. ad. Hos. „virgas duas statuentes carmina quædam admirabant, deinde virginis ministerio dæmonum carentibus considerant, quoniam utraqne eadat, retrorsum an introrsum, ad levam aut ad dextram, siveque tandem responsa dant insipientibus, virginarum casu pro signis usi.

¹⁹⁴⁾ Ritter Erdkunde 2, 907. Grimm Mythologic 545. Stephanii Saxo Grammat. notæ in libr. 11. p. 295.

כִּי רַוֵּחַ זָנְבִּים אֶלְהִיקָּם הַחֲצָעָה וַיַּעֲשֵׂה מִתְחַדֵּחַ אֶלְהִים. Hertil pleier man at henfore Ezech. 21, 26; den der omtalte בְּחָצִים בְּחַלְלָה, der har sin Paralel i בְּחַרְפִּים בְּאַלְשָׁן var en egen Slags Rhabdomantie, nemlig *βελομαρτεία*, hvorom man har dannet sig heist forskellige Forestillinger¹⁹⁵⁾; tydeligst oplyses denne Skit af den hos Alraberne endnu brugelige Maneer¹⁹⁶⁾, at reste Pilene i et Røgger, spaae af de udfaldne eller udskudte. Hvor fortrolig man var med Brugen af Pilene i den Henscende, viser 2Reg. 13, 15; thi, som det skeer i lignende Tilfælde, saa vil Eliša her betegne, at Gud er Herre over al Spaadomskunst og han kan bruge de Midler til sin Hensigt, hvilke ellers misbrugtes i Afguderiets Tjeneste.

Inden vi forlade nærværende Periode, maae vi endnu bemærke, at hvor megen Verering Israelsiterne end havde med Gud underne, som i det Hele intage en mærkelig Plads i det israelitiske Theokratie, saa tie dog Efterretningerne aldeles om Idumæernes Cultus og det uagtet den ikke blev uden Indflydelse paa den israelitiske. Om Almazja hedder det udtrykkeligen 2 Chr. 25, 20 וַיֹּאמֶר אֶת־אֱלֹהֵי בְּנֵי שְׁעִיר

¹⁹⁵⁾ Hieronym. ad Ezech. I. c. Grotius i Critici saeri IV. 116.

¹⁹⁶⁾ Pococke ad. Abulfar. 327. „Cum esset alicui vel suscipiendum iter vel ducenda uxor vel aliud magni momenti negotium peragendum, sagittas, quas tres vasculo inclusas habebant, consulere solebant. Earum primæ inscriptum erat אמרני רבִי — jussit me dominus meus, secundæ נָהָאַנְיָי רבִי — prohibuit me Dominus meus, tertia erat ἀγράμματος. Harum unam manu extrahenti si occurreret ea, quæ juberet, alacri animo tanquam monente Deo pergere, sic illa, quæ vetaret, desistere; quod si ἀγράμματος, illam reponere licebat, donec prodiret, quæ vel jussu præiret vel interdicto occurreret“ cfr. Pfeif. Dub. Vex. 731. Exercit. Bibl. 93.

— men hvilke disse שָׁעִיר שְׂהֵר וְלֹא־לְאַלְהִים — varer, nævnes intetsteds. Folkets hele Forfatning, forsaa vidt vi kjende den af de bibelske Esterretninger, synes at stemme overeens med Araberne, til hvilke de ogsaa herte; man ter derfor vel antage, at Etjernedyrkelsen, som beviselig var de gamle Arabers Religion¹⁹⁷⁾, ogsaa hos Edomiterne var den mest udbredte; den sandselig-mystiske Charakteer, som findes ved de heiasiatiske Religioner, tilligemed deres fanatisk-enerverende Cultus stemme slet ikke overeens med haint Folkeslags Ejendommelighed. Fra meget senere Tider have vi et Bidnesbyrd, at Idumeerne dyrkede en Gud ved Navn Koçē og Navnet Costobar, i Forbindelse med hvilken hin Gud nævnes, synes at have samme Oprindelse; men dette er ogsaa Alt, hvad vi vide¹⁹⁸⁾.

Efter Erobringten af Samaria flyttede Salmanassar, som bekjendt, en stor Deel Folk fra det indre Asien 2 Reg. 17, 24 til de erobrede Egne; disse bragte deres egen Cultus 2 Reg. 17, 50 med sig og fra den Tid kan man regne den aashyriske babyloniske Religions Overvægt i Landet; kun Skade, at vi om de Fleste kun have Gisninger.

חֻתֵּה, hedder det, gjorde sig חֻתֵּה; disse Chuther eller Chuthæer maac have været Hovedfolket, da de senere Samarianere benævnedes efter det¹⁹⁹⁾). Dog kunne vi ligesaa lidt om dem, som om de øvrige Folkeslag indlade os i nogen

¹⁹⁷⁾ Wernsdorf de cultu astrorum a Deo gentibus profanis concessso. Gedan. 1716. Stuhrs Religionssystem des Orients I. 381 f.

¹⁹⁸⁾ Ios. Ant. XV. 7. 9. προγόνων ἐρατα ποιεῖσατο τῷ Κοζέ-θεῷ δὲ τοῦτον Ἰδομεῖνον νομίζονται. Rufin faa der ham, Goze.

¹⁹⁹⁾ Ios. Antiq. G, 11, 3. Buxt. Lexie. Chald. s. v. Hosts Geschichte der Israeliten, 4, 77.

ethnographisk Undersøgelse om deres Bolig, men maae lade os neie med, at det var vist, at de boede i det indre Asien; Josephus lader Chutæerne boe ved Tigris, henregner dem altsaa til Persien²⁰⁰⁾). Deres Gud var, som sagt, בָּנָה; dette Navn tyder hen til Fildens Symbol, af בָּנָה Lys og בָּנָה — Lyskilde, hvorfor det er sat i Paralell med מְכֹבֶּה²⁰¹⁾. Dette er rimeligere, end naar Andre tænke paa Planeten Mars, hvilken Sabierne dyrkede som Krigsgud Anerges²⁰²⁾ under Navn af אַרְגָּשׁ. Efter Rabbinerne²⁰³⁾ dyrkede man denne Gud under Navn af en Hane, dette antager ogsaa Grotius; at det blot skulde være en etymologisk Grille, som Münter og Winer antage (הַרְגֵּל), kan jeg ikke troe. Hunden var et Krigstegn hos Perserne²⁰⁴⁾, som saadan helliget til Mars²⁰⁵⁾, ogsaa til Solen²⁰⁶⁾, i den græske Mythologie til Aesculap²⁰⁷⁾; netop fordi den forkynner Dagen, blev den det naturlige Symbol paa Lysbringeren בָּנָה. En aldeles upaaagtet Derivation har Bochart²⁰⁸⁾, ifelge hvilken nergil hos Araberne, Perserne og Inderne skal betegne en Palme, Gudens Navn kommer altsaa af Planten ligesom Rimmen.

²⁰⁰⁾ I. c. Münters Religion des Babyl. 21 f.

²⁰¹⁾ Winer II. 175.

²⁰²⁾ Norberg Onomast. cod. Adam. 105. Theolog. Nachrichten 1806. S. 161.

²⁰³⁾ Tract. Sanhedrin cap. 6. fol. 63. Kimchi har endog forglemt sig selv saaledes, at han troede at בָּנָה בָּנָה betegnede en Hane.

²⁰⁴⁾ Plut. Artax. cap. 10. Æschyl. Eumenid. 823.

²⁰⁵⁾ Auson. Idyll. II. 27. Juven. I. 3. 233. Ovid Fasti I. 155 til Matten.

²⁰⁶⁾ Pausan. 5, 25, 5. Ἡλίον δὲ ἱερὸν φαῖται εἶναι τὸν ὄρμυδα. Münters Relig. des Babyl. 118. Montfaucon Antiquit. expliq. II. 2. p. 114; Goris gem. stellifer. 2 p. 232.

²⁰⁷⁾ Athen. Deipnos. 9, 771. Platon. Phæd. in fin.

²⁰⁸⁾ Hiero 2, 113.

Dyresymbolerne vare overhoved ikke fremmede for den aøsyriske Cultus og derfor kan ogsaa Rabbinernes Mening²⁰⁹⁾, at אַשְׁרָנִים Hamathesernes Gud 2 Reg. 17, 50 betegnedes ved en Bul, være gædste antagelig²¹⁰⁾, men selv som saadan maa den ansees for et Symbol paa Solen eller Ilden, der var det indre Orients Hovedgud. Vil man have en hebraisk Etymologie, da ligger vel אַשְׁרָה וְאֶת²¹¹⁾ nærmest; dog er dette, som man let seer, høist usikkert. Andre Etymologier føre heller ikke til noget, af hvilke vi blot bemærke, at da Leben ofte forekommer som et Symbol paa Solen²¹²⁾, saa har man ogsaa henført Aschima dertil, stættet paa det arab. حَمَّا; man turde maaskee nok indromme, naar man tager Hensyn til det indre Aſiens Udvikling, at Stamlydene ere at søge i Zendproget, men deraf folger ikke ret meget.

Til samme Klasse af symboliske Gestalter hørte maaskee ogsaa det næste Idol, som nævnes, nemlig בְּלֵבָב, som var Gud hos מִיכָּאֵל; dersom man, hvad der ikke er lidet sandsyntligt, med Michaelis²¹³⁾ har at søge מִיכָּאֵל mellem Berytus og

²⁰⁹⁾ Sanh. 7.

²¹⁰⁾ „Cui traditioni (nemlig om Buffene) non omnem fidem dero-
gaverim, Assyriorum et Babyloniorum idola fortasse Egyptiorum
more sub animalium saerorum figura et emblematis culta
esse reputans. Hincum eumque calvum et alatum inter anima-
lia Assyriorum saera, numinum ipsorum vicaria conspicere mihi
videor in monum. Babyl. a. Millin edit. I. tab. 8. 9. Ges. Thes. p. 161.

Paa Cylinderne forekomme Bulle ofte; cfr. Münters Relig.
der Babyl. 71 f. 99 f.

²¹¹⁾ Iurien l. c. p. 654.

²¹²⁾ Alian Hist. Anim. 12, 7. Plut. Sympos. 4, 5 τον λεόντα τῷ
ἱλλῳ συρούσειοῦν. Pococke Spec. Hist. Arab. 93. Macrobius
Saturn. 1. 20. udserer dette Symbol videre.

²¹³⁾ Suppl. 1810.

Tripolis ved Floden Naharcalab, (Hundesloden) hvoraf Spor endnu er tilbage i den phæniciske Alvatha og i Abeje, Drusernes Sæde²¹⁴⁾). Der var, efter Igens Undersegelse²¹⁵⁾, tre Mile fra Berytus, paa et højt Bjerg en co-losselfst Hund, hvoraf der endnu ere Nudera, som ved et Massinerie kunde gjøre eg saaledes vogtede Egnen; denne Hund var sandsynligvis Nibchas, hvilket, efter den jødiske Tradition kommer af נָבָן at gjøre; herhen tyder den ommeldte Flods Navn, ja διάν selv udleder Michaelis af det syr. eller arab., نَبَّان at gjøre. Hunden var nemlig paa det Nejeste forbundet med Anubis²¹⁶⁾, Guden for Solsondringen; derved med Hermes eller Thoxt, hvis bestandige Ledsager²¹⁷⁾ han blev, nærmest hentydende til Solaaret²¹⁸⁾, endog hvor Hermes bliver ψυχοπόδιος. Efter den forhen omtalte Forbindelse mellem Phænicien og Egypten kan man gjerne antage, at dette Symbol fra det sidste Land er bleven forplantet til det første; den underjordiske Anubis, Vægteren ved Underver-

²¹⁴⁾ Lucas Neise. Cap. 43. § 7.

²¹⁵⁾ Iken dissert. II, de Nibchas, idolo Avvarorum 1. 143.

²¹⁶⁾ Hug. 75. „Anubis vardas Schriftzeichen der Tagegleichung; wo nehmlich die Sonne einen Uebergang macht, von der untern Welt sich zu uns erhebt, oder von den Bewohnern des obren Antheils sich entfernt und tiefer wandelt; an den beiden Uebergängen sollten poetische Wächter und Thürhüter aufgestellt werden, denen man den Kopf eines Hundes gab, weil die Wachsamkeit seine vorzügliche Eigenschaft ist.“

²¹⁷⁾ Hug. 271. Plut. de Iside et Osiride cap. 11. p. 111. Luedae sacrif. II.

²¹⁸⁾ Rhode über das Alter des Thierkreises Pag. 550; deraf ildtrykket Anubis, Latrator; en Afsildning findes i Fundgruben des Orients III. 3. T. cf. II. udførlichen beskrevet af Münster Relig. der Babyl. 108. f.

denens Der²¹⁹), gjenfinde vi maaskee i den Nabchæs, der forekommer i den sabiske Religion som Daemon²²⁰).

De hebraiske Fortolkere paa staae, at det andet Idol hos Abyitterne nemlig פָּרָה havde Skikkelse af et AEsel; virkelig var, som Crenzer har bevist²²¹), AEsel et ved de typhe-nisse Helligdomme forekommende Dyr, hvis symboliske Betydning stod i Forbindelse med Himmellegemerne og deres Forandring; Typhon var Mørkets Gud, Iisis Forsølger²²²); ogsaa denne Alsgudsdyrkelse kan altsaa ligesom den forrige være forplantet fra Egypten til Asien. I Pelvi betegner Tartak Mørket eller Mørkets Herre²²³) og stemmer saaledes overeens med haint ægyptiske, typhoniske Idol. Man har ogsaa villet betragte ham som Saturn, hvortil der dog ingen Anledning er.

Bestemttere fremtræder Stjerneklassen i de tvende Guder, תְּהִלָּתָא og תְּהִלָּתָא, der var Idol hos מִנְפָּת; saavel Es. 36, 19 som Analogien 2 Reg. 19, 13 tyde paa, at Sephar-vaim er Sippahara²²⁴), den sydligste Stad i Mesopotamien ved Euphrat, πόλις Σιππαρών hos Eusebius²²⁵). Der

²¹⁹) Hug. I c. 272.

²²⁰) Norberg Onom. cod. Adami I 95. II. 50. Nebchæs dominus illius caliginis, polo ingenti suo regionis orbem terrestrem contingente, ipsius autem pedibus ad ima tartara orasque earum extremas, volente percussas fluctu perlungentibus, ipsique innumerabilibus scortis servientibus (Efter Winer), det sidste er et Dræf, der hører de østasiiske Religioner til.

²²¹) Comment. Herod. I. 272. Bähr. til Herod. III. p. 809.

²²²) Plutarch de Iside p. 362 fortæller, om end med nogen Forvirring, AEsels symboliske Brug ved den typhoniske Cultus. Iah-lonski Panth. III. 45. s.

²²³) Gesen. til Es. II. 348.

²²⁴) Michael. Suppl. 1804.

²²⁵) Præp. Evang. G, 11.

nedgravede Xisuthrus, ifølge Berossi Beretning, den Skrifst, i hvilken al menneskelig Viisdom var antegnet. Adarmelesh er sandhuligvis Solguden, Anammelech Maanen, det første betyder, ester al Rimelighed, Idkongen af det Zendiske ՚%

²²⁶ Gd), som Gzed kaldes Atar Ormuzd Son, hermed er nu det semitiske ՚%

²²⁷ sammensat. Med Moloch kan Adarmelesh altsaa med Rette identificeres, dersom Moloch er Solen²²⁷); vi finde ogsaa den samme Elk at offre Bern til Adarmelesh, som til Moloch, 2 Reg. 17, 50. Maar Rabbinerne paastaae, at dette Idol afbildes som en Hest eller Muulæsel, da er det maaske ikke saa aldeles en Drom som Winer og Gesenius mene, men man turde vel med Münster tænke paa de bekjendte Solhestie. Ved Siden af Solguden staer Anammelech som Maanegudinde, saafremt ellers dette Navn er analogt med Anahit,²²⁸) baade Venus og Maanen, som allerede Furien antog.²²⁹)

²²⁶) „Auf der Grenzscheide der Zend und semitischen Sprachen konnte bei Neinandergreifen der politischen Verhältnissen solche Composition kaum fehlen.“ Stern und Benfei. I. c. Excurs. I. 188.

²²⁷) Pag. 21.

²²⁸) Stern und Benfei. I. c. 213.

²²⁹) Hist. des cultes IV. 653. Hos Strabo XI. 512 findes et Navn paa en persisk Guddom ’Avādātōs, der dyrkedes tilligemed ’Arātis cfr. Kleuker Anth. 3. Zendavesta II. 3. Her have vi altsaa det samme Nam som i ՚%

²²⁹. Ligesaa grundlos som Lettes Antagelse (Bibl. Brem. nov. I. 2), heilken Grotius og Winer tiltræder, at Adarmelesh er Saturn og Anammeleh Jupiter, ligesaa lidet har det for sig, hvad Hyde (de rel. Pers. 131) antager, at Anammeleh betegner Cepheus af ՚%

²²⁹, Dveg, fordi dette Stjernevilledede kaldes af Araberne Hyrden og Dvæget.

Saaledes have vi her atter de samme Grundprinciper, som gaae igjennem den hele orientalske Mythekreds.

Ovennævnte Guder henføres sædvanligens til de assyriske; dette er ikke ganske noagtigt; da vi nemlig ikke vide, hvorvidt de Folkeslag, hvormed Salmanasser befolkede det erobrede Ephraims Rige, juist vare af assyrisk Oprindelse, kunne vi intet bestemt udelede om disse Guders Herkomst. En assyrisk Afgud er derimod vist נֶרְדָּן Es. 37, 38. 2 Reg. 17, 50, i hvis Tempel i Ninive Salmanasser blev drebt; Gesenius har efter Jurieu²³⁰⁾ og Gorres²³¹⁾ villet gjøre det sandsynligt, at det betegner en Orn — Kjæmpeern — hvilken brugtes som Symbol hos mange gamle Folkeslag, Araber, Perser o.s.v.²³²⁾ Det semitiske נֶרְדָּן ligger til Grund og Stavelsen i herer Formationen til, som i saa mange gamle Ord, f. Ex. Arjoch, Merodach, Mesach; Ornen er et Symbol paa Solen, og Ormuzd og Ornen findes ofte paa babyloniske Monumenter²³³⁾. Da Navnet begge Steder staaer i høi Grad lesrevet og uden videre Forbindelse og andre Efterretninger aldeles forlade os, er det vanskeligt at satte negen bestemt Mening om dette Idol.

Endnu før den chaldaiske Indflydelse viste sig i Landet, finde vi Folket ganske betaget af Astrolatrie; man dyrkede ei blot Sol og Maane, som vi ovenfor have viist, men ogsaa hele Stjernehæren מִזְבֵּחַ נֶבֶת Deut. 4, 19; 17, 5. 2 Reg.

²³⁰⁾ Hist. des dogmes IV.

²³¹⁾ Vorrede zu Schach Nameh 97. Eeuwers Symbolik (Udg. 1837) I. 221.

²³²⁾ Diod. I. 87. Aeschyl. Prometh. 1020. Agam. 139. cfr. Böttiger's kleine Schriften I. 290.

²³³⁾ Münter Relig. der Babyl. 116; desto besynderligere er det, at han Pag. 25 antager, at Nisroch kan betegne Saturn.

17, 16; 21, 5. Hertil hører Udtrykket **οὐρανός** 2 Reg., 23, 5. Ordet betegner sandsynligvis Woliger og er forklaret om Zodiakalkredsen²³⁴⁾, LXX *Μαζουρῶθ*,²³⁵⁾, hvilket svarer til Formen **οὐρανός**. Job. 38, 32²³⁶⁾. Hvor tidlig Zodiakalkredsen har været bekjendt, lader sig ikke afgjøre; i Zend-avesta findes de 12 Willede af Dyrekredsen som Ormuzd *Ājenere*²³⁷⁾ og hos Babylonerne erklæredes de udtrykkeligen for de 12 fornemste Guder eller Herstere²³⁸⁾. Den megen Samfærsel, Israeliterne havde med Assyrerne og assyriske Nybyggere, indførte snart deres Betragtningsningsmaade i Palæstina.

Jo mere den udvortes Tugt forfaldt; desto skækkeligere tiltog Afgudsdyrkelsen, der blev saa meget mere fordærvelig, som Jehovareligionen dog ikke blev aldeles udryddet og altsaa en farlig Religionsblanding opstod; deraf de senere Propheeters forsædelige Klage over Afguderiets Listagen. Især fra Babylon af styrkede Idolatrien med en alt overvældende Kraft ind. Dette Land var, næst Egypten, det meest idolatristiske Jerem. 50, 58 cfr. Baruch VI; fast ingen Gjenstand gaves der i Himmel og paa Jord, hvoraf man ikke havde Afbildninger Ezech. 8, 10 וְאַתָּה וְהַבָּנִים בְּלֹתְבָנִים רְמֵשׁ וּבְהַמָּה.

²³⁴⁾ Selden de diis Syris 78. Böttigers Kunstmhythologie. I. 60 f.

²³⁵⁾ Suidas: „τα ἀνεγμάτα τῶν ἀρχέων, ἡνὶ την θεῖα ζώδια καλοῦται.“

²³⁶⁾ Hos Jonathan er **ן** oversat ved **לֹוּן**, anvendt paa Planeten Jupiter, der udtrykkeligen faldes **בְּלֹוּן**.

²³⁷⁾ Rohde, die heilige Sage der Bakterier, Meder o. s. v. 250 f.

²³⁸⁾ Diod. Sic. 2, 30. Τῶν δὲ θεῶν αρπίστα εἶναι γαντίδεκα τον ἀριθμὸν, ὅντες τοῦτα τὰ δώδεκα λεγομένον ζώδιον ἐν προσερπούσι. Münter Religion der Babyl. Pag. 13. Gesenius Comm. til Esaias 2, 329. f.

Hvad nu den babyloniske Cultus angaaer, da er der efter Gesenii og Münters Behandlinger ikke meget tilbage at gjøre for en my Undersøgelse; idet vi holde os til de bibelske Monumenter, ville vi blot udvile, hvad der forekommer om den babyloniske eller chaldæiske Idololatrie; vi forudsætte det som afgjort, at den egentlig var astrolatrist og at de toende Grundprinciper, det avlende og det fødende også ere Grundtrækene i denne Religion.

Overst sætte vi naturligvis **בָּלָה** eller **בָּלָה**, der Es. 46, 1 omtales samme med **בָּלָה**, Jerem. 50, 2 med **בָּלָה** cfr. 51, 44; en noigagtig Beskrivelse give Additamenterne til Daniel. Som vi før have bemærket i Anledning af Baäl (Pag. 21-22) kunne vi ikke andet, end med Münter²³⁹⁾ at anse Bel for Solen, uanseet at de græske Efterretninger²⁴⁰⁾ og de dem følgende Romere identificere Bel med Jupiter. Efter den Confusion, hvilken er indbragt i Mythologien, idet man allevegne har opsegts indenlandske Navne for fremmede Guddomme, blev det naturligt, at den højeste Gud Zeus kom til at betegne Bel; Planeten Jupiter troe vi, som sagt, at finde i **τάτην**²⁴¹⁾ og ikke i Bel; et ikke ringe Beviis deraf ligger i det af Herodot beskrevne Tempels Prægtighed (I. 181) og i den etymologiske Betydning af **בָּלָה**, Herren.²⁴²⁾ Maar Para-

²³⁹⁾ Relig. der Babyl. Pag. 15. f.

²⁴⁰⁾ Diod. Sic. 22, 8. 9. Plin. Hist. Nat. 37. 2. Cicero de nat. Deor. VIII. 16 faldes han Hercules.

²⁴¹⁾ Er man berettiget til at gjøre Bel til en Planet, istedetfor til Solen, da kunde man med samme Ret antage Bel for Saturn som Theophil. ad. Autol. gjør III. 50, ligeledes Servius til Virgil I. 616 „Lingva punica Bel deus dicitur; apud Assyrios autem Bel dicitur quadam sacerorum ratione et Saturnus et Bel.“

²⁴²⁾ „Eine Pyramide, die Bewunderung der Welt, war zu festbar

sellismen i det første Sted frembyder נָבָן, i det andet אֱלֹהִים, da tor man nok ved begge tænke paa beslægtede Guder, endssjøndt det er heist uvist — hvad man i Almindelighed antager — at Nebo er Mercur, Himlens Skriver, Merodach-Saturn eller Mars²⁴³⁾). Begge Navne gjenfinde vi, som det var Brug hos Babylonerne i en Mængde Nomina propria og Nebo, som Navnet paa et Bjerg hos Moabiterne Num. 32, 5, 38. Deut. 32, 49. Es. 15, 2; heraf har man ikke uden Grund sluttet, at det var en oprindelig arabisk Cultus, som blev forplantet til Chaldaerne²⁴⁴⁾). Den qvindelige Guddom, som stod ved Siden af Bel, Himmelkongen, nævnes vel ikke udtrykkeligen i den hellige Skrift; thi אֱלֹהִים, som Gesenius opstiller²⁴⁵⁾), hører til Gad; dog er hūnt qvindelige Princip antydet ved אֵלֶּה בְּנֵת אֱלֹהִים Jerem. 7. 18 (cfr. Pag. 26). Herodot talder hende, som bekjendt *Mulittæ*: כְּתַנְהַב hvilket Navn vi i corrupt Form gjenfinde i flere Beretninger²⁴⁶⁾). Mueligt havde hun i Babylon sit Tempel sammen med Bel, saaledes som det var Tilfælde i Heliopolis og som den af Herodot omtalte Hierodulie antyder. Om den Maade,

für einen Planeten, möchte dieser auch so heilbringend sein, als man ihn nur irgend denken kann.“ Münster l. c. p. 19. Bühr ad. Herod. I. 181.

²⁴³⁾ Gesen. l. c. 342. 345; det kommer enten af נָבָן at udtsle eller af at være høi.

²⁴⁴⁾ Buddei Hist. Eccles. V. T. II. 875.

²⁴⁵⁾ l. c. 337.

²⁴⁶⁾ Nic. Damasc. ed. Orelli p. 20. Μόλις - οὕτως γὰρ τὴν Ἀρρεδίτην καλοῦσι Βαβυλόνιοι.

Berosi Fragm. קְלָתִי f. קְלָתִי eller ogsaa בְּנֵת אֱלֹהִים Baaltes-Bñltes; hvorvidt den af Münster (Pag. 23) anførte Inscription beviser, at hun ogsaa af Babylonerne kaldes Astarte, lade vi staae ved sit Værd.

hvorpaa hiin dyrkedes, er her talt. Hvad de hos Jeremias omtalte כְּנִים angaaer, da forstaes derved Offerkager, hvorpaa sandhulsigviis Gudindens Willed var afpræget²⁴⁷⁾; at Kager, liba, πέμπατα, πόπαρε hørte til al Offering hos de Gamle, er ivrigt bekjendt²⁴⁸⁾). Om de øvrige Skilke, der henhørte til hiin Cultus, vide vi kun lidet; Es. 61, 4 nævner Incubationen, men om dette var en babylonisk Skik, er høist uvist, ligesom ogsaa om den ikke snarere hørte til Dedningeoffrene; overhoved vare jo sorgende Skilke, vilde Beklagelser, en væsentlig Deel af den orientalske Alstrolatrie.

Daniel's Bog tilligemed de apokryphiske Tillæg aabne os mangen Indsigt i den chaldaæiske Cultus, fornemmelig hvad dens religieuse Instituter angaaer; i et Land, i hvilket Gudernes Tal var saa stort Jerem. 50, 58, Dan. 5, 4, 25, maatte Religionen naturligviis have et Ejenerstab, der svarede til Landets religieuse Cultus. Det almindelige Navn for disse ere θυγάτη eller θυγάτη Dan. 5, 7, den lærde eller egentlige Præsteklasse, ogsaa hos Grækerne bekjendte under Navn af Μάγοι eller Χαλδαῖοι.²⁴⁹⁾ Om deres egentlige Forfatning vide vi kun lidet; de græske Esterretninger forverle den ældre og nyere Tid. Bist er det, at de udgjorde en egen hædret Klasse. Af Dan. 2, 5 f. flutter man, at de havde

²⁴⁷⁾ Kimchi ad. h. l. *Boōs ἔβδομος* . πέμπατα κέφατα ἔχοντα κατὰ μίμησιν τοῦ προτοφασοῦ σελήνης . . . ὅμοιως καὶ αἱ σελήναι πέμπατα πλατεα κυκλοτερη, hos Suidas I. 419. Ονι βῶς ἔβδομος. Lobeck. Aglaoph. p. 1061.

²⁴⁸⁾ Saubert de sacrif. 553. Lakemaker Antiq. græc. 352 s.

²⁴⁹⁾ Diogen. Laert. Proem. efter Clitarch: τοις δὲ Μάγοις περὶ τε Γεραπετριας θεῶν διατρίβειν, καὶ θροῖς καὶ εἰχάς, ως αἱ τοις μόνονς ἀκονομένοις. Strabo 16, 762 siger udtrykkeligen, at de samme som hos Inderne kaldes Gymnosophister, hos Perserne kaldes Mager, hos Asyrierne Chaldaei.

deres egne Quarterer i Byen; imidlertid ere dog Ordene: ²⁵⁰⁾ וְבָתִיכָו נָלֵי בְּשָׁמֶן altfor ubestemte. En enkelt Afsdeling af Magerne ere de בְּשָׁרִים, som forekomme Dan. 2, 2. 10. 4. 4. 5. 7. 11. Disse Chaldæer havd enten de nu here til de oprindelige Babyloner eller ere indvandrede med Chaldæerne, synes især at have givet sig af med en Deel af den religiøse Cultus Dan. 2, 10. Navnet gif siden over til dem, der som Astrologer, Spaamænd, Sandsigere gjennemstreifede det romerske Rige og bedroge Folk ²⁵¹⁾; derfor bleve de med Tiden yderst foragtede ²⁵²⁾. Af andre Klasser forekomme חֲרַטִּים; fra Exod. 7, 11. 8, 5, 14 v. s. v. cfr. Gen. 41, 8, 24 hvende vi disse som ἱερογραμματεῖς, ²⁵³⁾ Udlæggere af den hieroglyphiske Skrift, hvilke derfor ogsaa brugtes som Dremmedydere, Bise v. s. v. At Ordet ikke var af nogen ægyptisk Oprindelse, formodede allerede Zablonski ²⁵⁴⁾ og Michaelis ²⁵⁵⁾ har med største Sandsynlighed påvist den semitiske Nod af טְהֻר, Griffel og טְהָר at være hellig. Hver-

²⁵⁰⁾ Strabo 16, 739. Αφύρισο δ' ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ κατοικίᾳ τοῖς ἐπιχωρίοις φιλούομοις, τοῖς γαλδαιοῖς προσαγόρευμένοις, οἱ περὶ ἀσπροπούλαρ, εἰοὶ το πλεον; de forskellige Slags Chaldæer eller Magernes opregnes sammesteds.

²⁵¹⁾ Cicero de divin. I. 1. Qua in natione (Assyrerne) Chaldae non ex artis, sed ex gentis vocabulo nominati diurna observatione siderum scientiam essecisse putantur, ut predici posset, quid cuique eventurum esset. Amm. Marc. 23, 6. fortæller Magernes Nedstammelse fra Zoroaster; udferligere læses om dem hos Diod. 2, 29. om deres astrologiske og mantiske Kunstgreb. Hos Tacit. Ann. II, 27. nærmest først Chaldaeorum promissa og Magorum artes.

²⁵²⁾ Cic. de divin. II. 17.

²⁵³⁾ Millii Dissert. Select. 13. § 1. Iabl. Panth. Ægypt. Proleg. 91.

²⁵⁴⁾ Opera ed. te Water I. 103.

²⁵⁵⁾ Suppl. p. 921.

ledes kom nu disse ægyptiske Chartummim til Babylon? Her kan man enten antage, at dette var et Fælledsnavn for de babyloniske og ægyptiske Bise²⁵⁶⁾, eller at det er et hebraisk Navn, hvilket er brugt for det eiendommelige (nu tabte) ægyptiske og babyloniske²⁵⁷⁾ eller at det er virkelige ægyptiske *iəqoyqāmūatēis*, som vi gjenfinde i Babylon. Det Sidste har Michaelis²⁵⁸⁾ villet gjøre sandsynligt derved, at Nebucadnezar har taget dem med sig efter sit Tog til Ægypten og derefter først indrettet dette Institut i Babylon²⁵⁹⁾. Dette synes ikke rimeligt; thi den Skik at indgrave Figurer og hemmelige Tegn i Stene er meget gammel i Babylon og stod på mange Maader i Forbindelse med den religieuse Cultus; desto snarere maatte Drangen opståe til Læsere og Fortolke, hvilke hos Grækerne kaldtes *εξηγήσται*; derimod kan det vel være, at det eiendommelige, nu tabte, babyloniske Navn for disse *iəqoyqāmūatēis* er blevet ombyttet med et i det Mindste i sin Form hebraisk.

Dan. 2, 10 findes den hebraiske Form מִשְׁפָּךְ cfr. 1. 20. II. 10, siden den chaldaiske ܦܻܲܵܶܵܳ Dan. 2, 27, som Berthold

²⁵⁶⁾ Saaledes Berthold l. e. Han antog Navnet for at være phæniciet, kommen af פַּרְעֹה og fra Phænicierne af at være gaet over til Ægypter og Babylonier.

²⁵⁷⁾ Han ikke uretfærdig er Gesen. Bestyldning C. til Es. 355, at Chartummim slet ikke fandtes hos Babylonerne, „men at den jodiske Concipient har indført dem, som en Esterligning af hvad der forekommer i Josephs Historie.“ Hvorved kan man bevise en saa aldeles ugrundet Paastand?

²⁵⁸⁾ Mich. Suppl. 923.

²⁵⁹⁾ Münter Antiq. Abhandl. 126 s. Han formoder med Rette, at den Mængde Inscriptioner, man har fundet paa Leerstenene i Babylon havde en magisk Hensigt, være et Slags Talismaner for at afsværge Troldom. Hans Formodning Relig. der Babyl. Pag. 81 at Babylonierne havde Hieroglypher, er meget usikker.

og Münter oversætte ved det Ubestemte: „die Naturkundigen,“ Gesenius rigtigere: „die Beschwörer;“ det syriske **ܩܼܻܻ** betegner nemlig incantare²⁶⁰); de svare paa den Maade til חַבְרִים (Pag. 10); Syrerne bruger netop **ܩܼܻܻ** for חַבָּר Deut. 18, 11. Den סְמִינֵּת, der ogsaa forekomme som en egen Art af Magier, er talt forhen (Pag. 11).

Blandt de idololatriske Skifte finde vi Ezech. 21, 26, at den babyloniske Konge בֶּבֶךְ רָאָה^{*}); her have vi altsaa et fuldstændigt extispicium eller haruspicium, som henherende til den ældste Cultus. Rømerne, som fik deres Haruspicia fra Etrurerne, ansaae dem for Opfindere af Kunsten, en vis Tages for den første Læremester²⁶¹), men at den er langt ældre, er indlysende; senere Vidnesbyrd tillægge ogsaa Chaldæerne den²⁶²). Disse Haruspices betegnes sandsyn-

²⁶⁰) Efter Barbahul er נְשָׁנָן „incantatores, qui carminibus magieis serpentes scorpiosque e latebris evocent, hominibusque et talium animalium morsu elaborantibus medicamina parent;“ derfor har Aben Esra ogsaa רְפָאִים.

²⁶¹) Bullanger de sortib. Grævii Thess. V. 382.

*) Besynderligt er det, at Knobel (der Prophetismus I. 237) ansører som chaldæisk Overtro „das Platznehmen auf Scheide- und Kreuzwegen, um höhere Aufschlüsse zu erhalten;“ og til Beviis beraaber sig paa Ezech. 21, 26. Enhver seer dog, at Nebucadnezar der staer som tvivlaadig og Mantiken ligger ei i denne tilfældige Omstændighed, at han staer paa en Korsvei, men at han staer der, er, fordi Jerusalem og Egypten ligge paa modsatte Sider.

²⁶²) Gregor. Naziant. in Iul. Frontin I. II. 14. Alexander sacrificatus inscripsit medicamento haruspiciis manum, quam ille extis erat suppediturus &c. Sidon. Apoll. Chaldaeus in extis pontificum de more senex arcana peregit. Diod. 2, 29 οὐνόμως δὲ ποιεῖται (οἱ γαλδαιοὶ) καὶ τα περὶ τὴν ἱεροσκοπίαν, ἀνηρῆσ τεττυγάρειν ρουτζόται. cfr. Wettiger Ideen zur

ligviis ved de נְבוּנָה, som omtales Dan. 2, 27, 4, 4, 5, 7, 11; idetmindste sigter Etymologien af נְבָא at skjære dertil cfr. Gen. 15, 17; Leveren var altid den vigtigste Deel²⁶³). Vel er det rimeligt, at נְבוּנָה ligesom det latinske Haruspices blev brugt om Sandsigere i Allmindelighed²⁶⁴), og, tabende sin oprindelige Betydning ogsaa anvendtes paa dem, der spaaede af Fuglenes Flugt, Stjernernes Gang o. s. v.; men dersor er der ingen Grund til med Gesen. og Hengst. at antage נְבוּנָה for Astrologer; thi det senere נְבוּנָה, μοῖσας, Bestikkelse, maastee ogsaa satum kan ligesaa godt være kommen af Haruspicerernes som af Astrologernes Kunst. Vel forekommer Es. 47, 9. 15 חַבְרִי שָׁמִים, de, som dele Himmel, om Astrologer, der liig de romerske Augurer deelte Himmelnen i visse Parter for at tage Augurier²⁶⁵), men deels staer der udtrykkeligen שָׁמִים til, deels tilskjendegiver Paralellismen שָׁמִים לְחַדְשִׁים וּמִזְרָעִים בְּכוֹכֶבִים, hvad der skal betegnes; man kan altsaa deraf intet udlede for נְבוּנָה. Denne omfattende Betydning antage ogsaa Münster²⁶⁶) og Berthold²⁶⁷).

Kunstmythologie 74 f. Dog er hans Dom, at de ældste Religioner ikke kendte extispicia, aabenbart urigtigt.

²⁶³) Bullanger l. c. 397. Certe jeeur pars fuit, in qua pene omnis aruspicum disciplina versaretur, Grunden var, at Dyressælen antages at sidde i Leveren. Pag. 77.

²⁶⁴) Marul. 21. Iulianus facem sereno cælo vidit, Aruspices Hetrusei vetabant, quicquam tentandum, quia signum erat infelix. Prop. III. II 59. utinam patriæ sim vanus haruspex.

²⁶⁵) Gesen. til Es. II. 354.

²⁶⁶) Rel. der Babyl. „Sie mogten sich auch mit Nativitetsstellen, Traumdeuterei und Todtenbeschwörungen und allen dergleichen lösen Künsten abgeben.“

²⁶⁷) Bertholds Daniel Pag. 838.

Vi kunne ikke forlade den chaldaæiske Idololatrie uden tillige at omtale Stykket om Bel og Dragen eller det saakaldte fjortende (apokryphiske) Capitel af Daniel, paa hvis egentlige Bestraffenhed vi ikke kunne indlade os nærmere. Man har benægtet, at Slanger dyrkedes i Babylon, fordi vi derom mangle bestemte Vidnesbyrd og har derfor paastaaet, at Concipienten har forverlet den persistente Latrie med den chaldaæiske. Denne Paastand har kun lidet for sig; da vore Kilder til den chaldaæiske Gudstjeneste ere saa sparsomme, kan man intet bestemt afgjøre om, hvorvidt man i Babylon dyrkede Slanger; tværtimod, da Slanger dyrkedes i hele den ældste Verden²⁶⁸⁾, da der lader sig paavise et noie Slægtstab med den ægyptiske og babyloniske Cultus, saa gjer dette det allerede rimeligt, at det Samme ogsaa fandt Sted i Babylon²⁶⁹⁾. Hertil kommer, at Diodor²⁷⁰⁾ udtrykkeligen vidner, at man paa Rheas Billeder i Belus Tempel fandt to meget store Slanger, og at en gammel chaldaæisk Steen hos Münter²⁷¹⁾ har Slangeemblemer. Bel sandt, at dette er kun Emblem²⁷²⁾ og ikke nogen levende Slang, men disse Emblemer gjøre det høist rimeligt, at virkelige Slanger fandt Dyrkelse i Babylon.

Naar vi nu ske tilbage over den meddelelte Undersøgelse, da troe vi at have godtgjort den Paastand, at Grundtanken i de asiatiske Religioner var det avlende og det fødende Princip. Dette symboliseredes i en Mængde Afguder, hvilke

²⁶⁸⁾ Pag. 10.

²⁶⁹⁾ See Münters meget besindige Dom i Religion der Babyl. Pag. 33; dog er det meget tvivlsomt, om Slangen, som han antager, virkelig var et Symbol paa Saturn.

²⁷⁰⁾ II. 9.

²⁷¹⁾ Rel. d. Babyl. 104.

²⁷²⁾ Winer Realwörterb. I. 323.

alle dyrkedes med Skifte, som hentydede til hine Principer. Men deri kan ogsaa suges Kilden til Afsiens Fal d i aandelig Henseende; thi Kjønsdriftstens tidlige og unaturlige Tilfredsstillelse, tilmeld sat i Religionens Tjeneste, udtrætte Alandens Kræfter og gjorde Mennesk. heden til Slaver, idet den krævede en Opoffrelse, der kunde og maatte have de sorgeligtste Folger. Dersor kunde Christendommen heller ikke rodfæste sig i Slægter, hvis aandelige Liv efterhaanden udslukkedes i den laveste Sandseligheds Tjeneste.

N e g i s t e r
 over
de idolelatriske Gjenstande.

	Pag.		Pag.
אָבִן מַשְׁכֵּיה	18	כְּשֶׁפֶת	11 f.
אַדְרָמָלֶר	66 f.	לְחַשָּׁה	15
אוֹב	16 f.	מְגִינִּים	72 f.
אֲפֹור	35 f.	מוֹלֶת + מוֹרֶת	69
אַשְׁיִמָה	64	מְלֹתָה	26, 71
אַשְׁפִּים	74	מְלֹךְ	20 f.
אַשְׁרָה	26	מְלֹכָה	71 f.
בָּעֵל וְבָל	24, 43 f.	מְנִי	54
	70	מְעֻנָן	12 f.
בָּעֵל בָּרִיחָה	29	מְפִלְצָה	47
בָּעֵל גָּד	54	נְבוּ	70
בָּעֵל זָבָב	56	נְבָחוֹ	64 f.
בָּעֵלִים	29	נְחַשָּׁה	15 f.
גָּד	54	נְחַשְׁתָּן	40
גָּזְרוֹן	76 f.	נְסָרֶךָ	68
דָּנוֹן	30 f.	נְרָגֵל	63
חָבֵר	16, 75	סְכָתָה בְּנֹות	28
חַמְנִים	48	עַנְמָלֶךְ	66 f.
חַרְטָמִים	73	עַשְׁחָרָת	25 f.
יְדֻעָוִנִים	18	פְּסִילִים	37
כוֹנִים	72	קְדָשָׁה	27 f.
כִּיוֹן	19 f.	קְסָם	12 f.
כְּמָרִים	46	רְמִוּן	55 f.
כְּמוֹשָׁה	38	שְׁעִירִים	41 f.

חָנוֹן	pag.		pag.
חֲרֵפִים	50 f.	Remphan	19 f.
חַרְחָק	3 f.	Syrinx	18
<i>Adonis</i>	66		
<i>Arauris</i>	50 f.	Dødningebesværgelse	16
<i>Ariarites</i>	55	Haner	63
<i>Iyyognis</i>	51	Hunde	65
<i>Zeis ἀπομνήσ</i>	56	Incubation	72
<i>μνιῶγχος</i> }		Menneskeoffer	28 f.
<i>Koçk</i>	59 f.	Oxer	8 f. 40 f.
<i>Mułitia</i>	72	Prostitution	28 f.
<i>Naraña</i>	55	Slanger	9f. 15f. 77f.
<i>φαθδομαντεία</i>	57 f.	Solhest, Solrogne	48 f.
<i>Haruspicina</i>	75	Træer	7 f. 32 f.
<i>Derceto</i>	31	Wesler	66 f.
		Orentringe	6

Examenstidte.

Den offentlige Examen i Odense Cathedralskole for Året 1839 begynder Onsdagen den 18 September og fortsættes til Torsdagen den 3 October iberegnet om Formiddagen fra Kl. 9 og om Eftermiddagen fra Kl. 3 i følgende Orden:

Skriftlig Prøve.

Formiddag.

Eftermiddag.

Onsdag 18 Septbr.

IV Kl.	Historie.	IV, III og II Kl.	Latinſt Stiil.
III Kl.	Religion.		

Torsdag 19 Septbr.

IV Kl.	Religion.	IV og III Kl.	Overs. af Latin.
III Kl.	Historie.		

Mundtlig Prøve.

Formiddag.

Estermiddag.

Fredag 20 Septbr.

Candidat.	...	Græst.	IV Kl.	...	Græst.
II Kl.	...	Latin.	I eg II Kl.	Tydſt og Fransſt.	

Løverdag 21 Septbr.

Candidat.	...	Mathematik.	Candidat.	...	Hebraiſt
III Kl.	...	Græſt.	III Kl.	...	Fransſt.

Mandag 23 Septbr.

Candidat.	...	Latin.	Candidat.	...	Tydſt.
II Kl.	...	Dansſt.	IV Kl.	...	Latin.

Tirsdag 24 Septbr.

Candidat.	Historie og Geogr.	Candidat.	...	Fransſt.	
III Kl.	...	Religion.	I Kl.	...	Dansſt.

Onsdag 25 Septbr.

Candidat.	...	Religion.	IV Kl.	...	Religion.
II Kl.	...	Mathematik.	I Kl.	...	Latin.

Torsdag 26 Septbr.

III Kl.	...	Latin.	IV Kl.	...	Hebraiſt.
II Kl.	...	Græſt.	I Kl.	...	Mathematik.

Fredag 27 Septbr.

IV Kl.	...	Tydſt og Fransſt.	III Kl.	...	Hebraiſt.
II Kl.	...	Historie og Geogr.	I Kl.	...	Historie og Geographie.

Løverdag 28 Septbr.

Alle Klasser	.	Gymnastik.	Alle Klasser	.	Sang.

Mandag 30 Septbr.

III Kl.	...	Mathematik.	IV Kl.	...	Historie og Geographie.
II Kl.	...	Tydſt og Fransſt.	I Kl.	...	Religion.

Tirsdag 1 Octbr.

III Kl.	...	Historie og Geographie.	IV Kl.	...	Mathematik.
I Kl.	...	Tydſt og Fransſt.	I Kl.	...	Græſt.

Onsdag 2 Octbr.

II Kl.	...	Naturhistorie.	III Kl.	...	Tydſt

Torsdag 3 Octbr.

II Kl.	...	Religion.	I Kl.	...	Naturhistorie.

Torsdagen den 10 Octbr., Kl. 8 Formiddag, foretages den foreløbige Prøve med dem, som ere anmeldte til Optagelse i Skolen.

Efterat Opflyttelse i højere Klasser og Omflyttelse i selve Klasserne er, ifolge Examens Udfald, samt efter Disciplenes Flid og Fremgang, og deres Sjeleevners Udvikling i det forløbne Skoleaar, bestemt ved den Censur, som efter tilendebragt Examen holdes af samtlige Lærere; foretages Translocationen i offentlig Forsamling, som holdes i Gymnasiets Auditorium Leverdagen den 12 Octeber Kl. 10 Formiddag.

Kandidaterne, som i år forventes dimitterede til Universitetet, ere følgende:

1. Rasm. Christ. Rasmussen fra Odense.
 2. Joh. Christ. Peter Clausen fra Odense.
 3. Sarald Valdem. Rasmussen fra Gaarden Sparestorn i Syen.
 4. Christ. Krag fra Gjelsted i Syen.
 5. Rasm. Winther Assens fra Nørre-Uabye i Syen.
 6. Gregers GregerSEN fra Hessum i Syen.
 7. Joach. Wilh. Kroyer fra Marieløse.
 8. Carl Laur. Emil Mule fra Nørre-Lyndelse i Syen.
 9. Sophus Steel Brummer fra Paarup i Syen.
 10. Chr. Iversen fra Bogense.
 11. Gustav Heinrich Friese fra Margaard i Syen.
-

Venner af Bidenskabelighed, Skolens og Ungdommens Velhydere, indbydes ærbdigst til at bære denne offentlige Examens, og det paafølgende offentlige Regnskab for sammes Udfald med deres hædrende og opmuntrende Nærværelse.

J. Sartoroph.